

Ivana Visković i
Adrijana Višnjić Jevtić

Je li važnije putovati ili stići!?

Prijelazi djece rane i
predškolske dobi iz obitelji u
odgojno-obrazovne institucije

ALFA d.d. Zagreb, 2019.

Život je moguće tumačiti kao putovanje. Kvaliteta i ishodi putovanja umnogome su povezani s početnim postignućima, spremnošću za učenjem, iskustvom i otvorenošću prema novom. Vratimo li se na početak toga putovanja, kažu autorice, možda otkrijemo da je podjednako važno i putovati i stići.

Ova monografija nije priča o samotnjačkoj ekspediciji pronalaženja sebe, nego motivirajuća znanstvena baza relevantnih podataka o potrebama i pravima djeteta, (ne)primjerenom roditeljstvu, javnim obrazovnim politikama, stručnjacima i načinima funkcioniranja odgojno-obrazovnih institucija unutar suvremenog društva. Umrežavajući i analizirajući podatke, autorice nam pružaju uvid u prijelaze djece između zajednica odrastanja, obitelji i odgojno-obrazovnih ustanova u Hrvatskoj. Autorice zato analiziraju postojeće obrazovne politike i procese, društvene konstrukte i uloge dionika procesa odrastanja u okviru *prijelaza*. Analiza je potkrijepljena relevantnom literaturom i triangulacijom s recentnim istraživanjima.

Znanstvena monografija namijenjena je svim dionicima odgojno-obrazovnog procesa, životno zainteresiranim aktivno sudjelovati u razvoju kvalitete odgojno-obrazovnog procesa. Iznesena mišljenja i istraživanja upućuju na propitivanje osobnih stavova o tome tko smo „mi“, a tko „oni“ te koje su relevantne uloge i zadaće u kontekstu *prijelaza*.

Autorice naglašavaju da se „Autonomija, odlučivanje i odgovornost uče od rođenja, no kako ih djeca mogu naučiti ako im se onemogućava aktivna participacija

u djetinjstvu kada im je najpotrebnija?!“ Trebamo li uopće stalno slušati i uvažavati djecu ili samo kada nešto pitaju, opravdavajući tako implicitnu intervenciju u odlučivanju? Upravo zato autorice pozivaju na analizu „šireg konteksta razumijevanja i prihvaćanja djece kao aktivnih dionika osobnog djetinjstva, odgoja i obrazovanja te ishoda, istodobno ih stavljajući u vezu sa socijalnim kontekstom, osobnim paradigama odraslih, kulturom zajednice, javnim obrazovnim politikama, prostorno-materijalnim i ekonomskim uvjetima“. Deklarativno prihvaćati djecu kao „socijalne subjekte osobnog odgoja i obrazovanja“ ne znači s razumijevanjem poštivati autonomiju i osobnost djece te prihvatiti njihove sposobnosti (samo)interpretacije osobnog mišljenja. Sve drugo može se tumačiti zanemarivanjem djece kao aktivnih dionika i oprečno je suvremenom konceptu Nacionalnog kurikula ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (NKRPOO 2014). Analizirajući postavke suvremene pedagogije i aktualnu pedagošku praksu, autorice se s pravom pitaju kakva je zapravo kvaliteta, priroda i dinamika procesa i odnosa, suradnje i partnerstva, javno obrazovnih politika i, posljedično, učinak korelacija tih odnosa i prijelaza djece iz obitelji u predškolsku ustanovu i iz predškolske ustanove u osnovnu školu.

Koncept znanstvene monografije prati logičan slijed procesa prijelaza. U pet poglavlja autorice vješto približavaju aktualnu temu *dječje dobrobiti* otvarajući sva relevantna područja korisna za propitivanje kompetencija dionika procesa. Analiza institucionalnoga ranog i predškolskog djetinjstva nedvosmisleno naglašava važnost razvoja djece u skladu s humanističko-razvojnou koncepcijom NKRPOO-a. Odgovornost je javnih politika i odgojno-obrazovnih institucija, između ostalog, i potpora roditeljima (osiguravanje primjerenih egzistencijalnih uvjeta) i konceptu roditeljstva (kao odgovornog procesa uvažavanja dobrobiti djece). Istodobno je značajna i potpora i profesionalni razvoj odgojno-obrazovnih stručnjaka (odgojitelja, učitelja i stručnih suradnika), kao i njihova jednakopravna suradnja tijekom prijelaza.

Prepoznata je afirmativna uloga institucionalnoga ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja kao dobrobit djece kroz potporu roditeljstvu i ekonomski status obitelji. Istodobno, prilagođavanje tržištu rada kroz smjenski i produljeni boravak djece u predškolskim ustanovama te posljedično skraćeno obiteljsko vrijeme teško se može tumačiti kao dobrobit djece i obitelji, a dugoročno ni društva. U korelaciji javnih obrazovnih politika i socijalnih državnih mjera s ulogom obiteljskih odnosa i roditeljstva kvaliteta je povezana s gospodarskim, društvenim i političkim procesima. Navodeći različite aspekte utjecaja i efekte odjeka, uloga i važnosti odnosa djeteta i obitelji te roditeljstva kao biološkog i/ili društvenog konstrukta, autorice zaključuju o nužnosti usmjerenosti na aktualnu dobrobit djeteta. Suradnja obitelji i svih odgojno-obrazovnih ustanova trebaju generirati pozitivna iskustva svih dionika, poglavito djece u procesu prijelaza.

U poglavlju o profesionalnim kompetencijama praktičara autorice aktualiziraju potrebu stalnog propitivanja pedagoške teorije i prakse. Prepoznaju važnost odgojitelja koji „... svojim iskustvom razvijaju nove teorije i pretvaraju ih u praksu...“ te procesom cjeloživotnog učenja razvijaju svoje profesionalne kompetencije. Mogućnosti profesionalnog razvoja odgojitelja problematizirane su u kontekstu relevantnih svjetskih istraživanja. Autorice ukazuju na problem „parcijalnih istraživanja“ profesionalnih kompetencija odgojitelja i učitelja. Zaključuju o postojanju istih polazišta – potrebi pedagoških znanja, vještina i stavova, ali i različitosti praksi. I dok se od odgojitelja „očekuje da odgajaju“, od „učitelja se očekuje da obrazuju“. Interakcija profesija je na nedostatnoj razini, moguće zbog javnih politika usmjerenih na normativna postignuća, što ignorira individualni razvoj i potencijale djece te prijelaze iz predškolske ustanove u osnovnu školu čini potencijalno rizičnim periodom za aktualnu i dugoročnu dobrobit djece. Autorice zaključuju da bi suradnja profesionalaca te njihov razvoj partnerskih odnosa s roditeljima i djecom doprinio kvaliteti i olakšao proces prijelaza.

Tumačeći *prijelaz* kao proces u vremenu od prve informacije pa do redovitog pohađanja nove odgojno-obrazovne ustanove, autorice analiziraju značajne postupke i odnose unutar aktualnih obrazovnih politika. Prikazan je raspon politika temeljenih na konceptu socijalne pedagogije naspram tradicionalne kurikularno determinirane koncepcije. Koncept socijalne pedagogije ukazuje na potrebu fleksibilnosti odgojno-obrazovnog procesa i usmjerenosti na dijete: važne su i strategije djeci primjerenog iskustvenog i istraživačkog učenja, kao i poštivanje konteksta individualnog razvoja, a ne samo akademska postignuća mjerljiva po „fit for all“ standardima. Autorice ističu primjer Hrvatske čije odgojno-obrazovne ustanove zbog problema jasne strategije razvoja trpe nedostatnu društvenu i profesionalnu potporu praktičarima te isključenosti struke u osmišljavanju reformi, kao i nedovoljnu povezanost u vertikalni upravljanje. Posljedično, proces prijelaza između odgojno-obrazovnih ustanova okomito, a pogotovo vodoravno, nije uključen u sustav. Autorice se pitaju što bi onda bila zadaća odraslih, profesionalaca i roditelja, ako ne, prenoseći Goswami (2015), „omogućiti djeci bogatu okolinu i složene situacije koje će potaknuti dječje učenje i igru“. Autorica Visković (2016) slijedom dugogodišnjih istraživanja procesa prijelaza upućuje na potrebu sustavno osmišljenih situacijskih poticaja koji će inicirati dječje istraživanje i učenje o školi i odgojno-obrazovnom procesu te tako potaknuti i roditeljska afirmativna sjećanja, prethodna iskustva i njihovo aktivno sudjelovanje.

Ističući „kvalitetno osmišljene i organizirane postupke prijelaza“, autorice analiziraju aktualnu i dugoročnu dobrobit svih dionika procesa posebice korisnih za razvoj socijalnih i emocionalnih kompetencija. Zalažu se za aktivnu participaciju djece kao prediktorom zadovoljstva osobnim postignućima kao aktualne dobrobiti,

te akademskih postignuća i socioekonomskim statusom kao dugoročnom dobrobiti. Sukladno svjetskim istraživanjima, autorice smatraju da u Hrvatskoj „značajnost procesa prijelaza djece iz dječjeg vrtića u osnovnu školu nije dostatno prepoznata“. Preispitujući razloge, ističu da „stavovi prema postupcima prijelaza djece iz dječjeg vrtića u osnovnu školu od strane praktičara (najčešće) nisu povezani s njihovom životnom dobi, ni radnim stažem“. Relevantna istraživanja ipak pokazuju da su „odgojitelji i učitelji više razine obrazovanja skloniji kvalitetnijim postupcima *prijelaza*, nego praktičari nižeg obrazovanja“ (Visković 2018). Autorice se slažu da „kultura zajednice u kojoj dijete odrasta (obitelj i odgojno-obrazovne ustanove), nacionalni kurikulum i kurikulum pojedine odgojno-obrazovne ustanove (dječjeg vrtića i škole), kompetencijama i implicitnim pedagogijama praktičara, postojećom praksom i suradničkim odnosima, te osobnost djece, određuje način na koji će se postupci prijelaza planirati, organizirati, provoditi i vrednovati“.

Osobita vrijednost ove znanstvene monografije prepoznatljiva je u prikazu dijela akcijskog istraživanja kao primjerenog načina razvoja procesa prijelaza, umrežavanje praktičara, razvoj jednakopravnog odnosa, razumijevanje „dječjeg glasa“ i poticaja aktivnog sudjelovanja djece. Obje znanstvenice s bogatim iskustvom u praksi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja suradnički daju primjer kako, zašto i na koji način odgojno-obrazovnu praksu učiniti polazištem razvoja znanstvenih teorija odgoja i obrazovanja. Iako je neosporno značajno stići, jednako je značajno i putovati, na što nas autorice svesrdno potiču.

*Andriana Marušić,
bacc. ranog i predškolskog odgoja*